

Asia: VN/24963/2022

Rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistio

1. Esitutkintaprosessia koskevat kehittämissuositukset

Viranomaisarkintaa rikosilmoituksen kirjaamisessa

Suomen Syyttäjähdistys ry (myöh. SSY) pitää tarpeellisena arvioida rikosilmoituksen kirjaamisen edellytyksiä. Kannatettavaa on, että esitutkintaprosessin ulkopuolelle rajattaisiin ne asiat, joissa ei selvästi ole kyse rikoksesta tai rikosoikeudellisesta menettelystä, vaikka ilmoittaja näin arvioisikin. Näin tulisi olla ehdottoman selvästi rikosprosessiin kuulumattomissa asioissa. Tämä asettaa ilmoituksen kirjaajan ammattitaidolle korkeat vaatimukset tunnistaa tällaisen selkeästi ei-kirjattavan asian. Kynnys ei saa madaltua epäselvien ilmoitusten tai vaikeiden asioiden takia. Käytännössä voi esiintyä tilanne, jossa hankala sopimusoikeudellinen asia saatetaan tulkita siviiliasiaksi, vaikka siinä olisi mahdollisesti rikosoikeudellinen kysymyskin ja asia jätetään kirjaamatta.

SSY pitää tärkeänä, etteivät pyynnöt syyttäjälle koskien esitutkinnan toimittamista lisäänty ja työllistä nyt jo ääri rajoilla toimivia yksittäisiä syyttäjiä ja koko syyttäjälaitosta.

Esitutkinnan aloittamista edeltävät toimenpiteet

Ei huomautettavaa.

Esitutkintatoimenpiteiden suhteuttaminen

Ehdotuksessa todetaan, että säännöksellä ei olisi tarkoitus muuttaa syyttäjän valtuuksia esitutkinnassa. Tulee kuitenkin varmistaa, että esitutkintaviranomaisen on toimitettava syyttäjän tarpeelliseksi katsoma esitutkintatoimenpide.

SSY yhtyy Valtakunnansyyttäjän käsitykseen siitä, että tilanteet, joissa jätetään tekemättä asianosaisen esitutkinnan tai loppulausuntojen yhteydessä pyytämä esitutkintatoimenpide, asiasta tulee tehdä merkintä esitutkintapöytäkirjaan lyhyine perusteluineen tai esitutkintalain 11 luvun 1 §:n tarkoittama esitutkinnan päätös siitä, miksi toimenpidettä ei ole tehty.

Esitutkinnan muotomääräykset

Ei huomautettavaa.

Esitutkinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Ei huomautettavaa.

Esitutkinnan keskeyttäminen

Ei huomautettavaa.

Esitutkinnan rajoittaminen

Ei huomautettavaa.

Perusteluvollisuus, valtakunnalliset fraasimallit esitutkintaviranomaisten ratkaisuisa

Ei huomautettavaa.

Oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen kuultavalle

Ei huomautettavaa.

Menettämisseuraamusten täytäntöönpanotehtävien jaon arviointi

Ei huomautettavaa.

2. Kevennettyjä rikosasioiden menettelyjä koskevat kehittämissuositukset

Sakkomenettelyn kokonaisuudistus ja muut sitä koskevat ehdotukset

Kuten Valtakunnansyyttäjän toimistokin, SSY suosittaa edelleen, kuten se on tehnyt jo 2000- luvun alussa, tutustumista Ruotsin 'strafföreläggande'-menettelyyn, jossa on piirteitä Suomen sakko- ja kirjallisesta menettelystä.

Suppea esitutkinta

Suppean esitutkinnan käytön lisääminen ei saa johtaa siihen, että jo tänä päivänäkin hiukan takkuileva nk. päivittäisrikosten tutkinta ei olisi riittävää. Työtaakka ei saa siirtyä syyttäjien pöydälle lisääntyvinä esitutkintoina. Epäillyn rikoksen riittävän hyvä selvittäminen tulee varmistaa.

Epäillyn paikallapysymisvelvollisuus haasteen tiedoksiantoa varten, syyttäjähasteet ja pikaoikeudenkäynnit

Syyttäjähasteiden käyttö edellyttää hyvää yhteistyötä erityisesti syyttäjien ja poliisien välillä.

Pikaoikeudenkäyntien lisääminen on kannatettavaa. Mikäli niiden käyttöä laajennetaan myös nk. virka-ajan ulkopuolelle suuremmissa määrin, pitää huolehtia asianmukaisen päivystysjärjestelmän luomisesta ja sen riittävästä resurssoinnista.

Rikosasioiden nopeutettu käsittely (Ruotsin malli)

Ei huomautettavaa.

3. Rikosasioiden sovittelua koskevat kehittämissuositukset

Sovittelumahdollisuuden tunnistaminen, esitutinnan toimittaminen ja asianosaisten suostumukset

SSY yhtyy Valtakunnansyyttäjän toimiston käsitykseen siitä, että prosessiekonomisista syistä sovittelu on hyvä käynnistää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämä saattaa kuitenkin vaarantaa epäillyn rikoksen selvittämisen, jos esitutkintaa onkin myöhemmin jatkettava. Siksi on arveluttavaa, että asia lähetettäisiin sovitteluun ennen kuin mitään esitutkintatoimenpiteitä on tehty ja kannatta mallia numero kaksi, koska se keventää syyttäjän työtä, koska esitutkinnan rajoittamispäätöksen tekeminen on joutuisampi, kuin syyttämättä jättämispäätöksen tekeminen.

Rikosasioiden sovittelu tuomioistuimessa

Tätä sovittelumuotoa tulee vielä selvittää perinpohjaisesti lisää, ennen kuin sen hyödyistä voi lausua tarkemmin.

4. Syyteneuvottelua koskevat kehittämissuositukset

Käyttö, soveltamisala ja ajoitus

SSY kannattaa syyteneuvottelun soveltamisalan laajentamista sekä asianomistajan suostumuksesta luopumista. Pitää voida luottaa siihen, että viranomainen kykenee harkitsemaan kulloinkin tarkoituksenmukaisimman ja parhaan prosessikeinon. Tämä koskee kaikkea muistiossa esitettyä sujuvoittamista

Seuraamusharkinta ja rikosasiaan liittyvät vaatimukset sekä asianomistajan rooli ja suostumus menettelyyn

SSY kannattaa syyteneuvottelun soveltamisalan laajentamista sekä asianomistajan suostumuksesta luopumista. Pitää voida luottaa siihen, että viranomainen kykenee harkitsemaan kulloinkin tarkoituksenmukaisimman ja parhaan prosessikeinon. Tämä koskee kaikkea muistiossa esitettyä sujuvoittamista

5. Hallinnollisia seuraamuksia koskevat kehittämissuositukset

Rangaistusluonteisten hallinnollisten seuraamusten tehokas hyödyntäminen ja uudet mahdollisuudet

Ei lausuttavaa.

6. Rikosprosessia tuomioistuimissa koskevat kehittämissuositukset

Automatisoitu muistutusjärjestelmä pääkäsittelyjen peruuntumisen ehkäisemiseksi

Soveltamisalan laajentamismallit ovat erittäin kannatettavia.

Erityisen kannatettavaa olisi, että asia voitaisiin ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta, vaikka asiassa esitettäisiin myös henkilötodistelua. Olennaista on se, että vastaaja saa haastehakemuksessa tiedon häntä vastaan esitettävästä todistelusta ja että hän voi halutessaan saapua käsittelyyn.

Oikeudenkäynnin tiedoksiantosäätely - puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentaminen haasteen tiedoksiannossa, sähköinen tiedoksiantomenettely

Ei huomautettavaa.

Lykkäyssäännöstö ja noudon kiinnioloaika

Ei huomautettavaa.

Poissaolokäsittelyjen soveltamisala

Ei huomautettavaa.

Kirjallisen menettelyn käyttöala, soveltaminen ja yhdenmukaisuus

Ei huomautettavaa.

Perusteluvollisuus ja valtakunnalliset fraasimallit tuomioistuinten ratkaisuihin

Ei huomautettavaa.

7. Rikosasioiden valmistelua koskevat kehittämisehdotukset

Preklusio ja siihen rinnastuvat keinot

SSY:llä on pitkään ollut toiminnassaan tavoitteena preklusion ulottaminen myös rikosasioihin. Asiaa tulee käsityksemme mukaan selvittää laajasti ja perinpohjaisesti eikä sitä voida torjua vain vetoamalla syyttömysolettamaan.

Prosessissa keskeistä on kaikkien riidattomien ja riitaisten seikkojen hahmottaminen ja riitaisten kysymysten vaatiman todistelun oikea-aikainen nimeäminen.

SSY yhtyy Valtakunnansyyttäjän toimiston käsitykseen siitä, että on tärkeää, että vastaajakin nimeää todistelunsa ja/tai ottaa kantaa syytteen teonkuvaukseen asian valmistelussa, eikä menettely raunioita vastaajan itsekriminointisuoja, puolustuksen suosimisen periaatetta tai vastaajan syyttömysolettamaa. Kysymys on kaikkien osapuolten edun mukaisesta oikeudenkäynnin etupainotteisesta valmistelusta.

Todistelun ilmoittaminen sanktion ohella

Ei huomautettavaa.

Rikosasian vastaajan käsitys syytteen teonkuvauksesta ja todistelusta

Ei huomautettavaa.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus

Ei huomautettavaa.

Pääkäsittelyn ulkopuolella ennakkolisesti tapahtuva todistajan tai asianosaisen kuuleminen

Ei huomautettavaa.

8. Käräjäoikeuksien kokoonpanoja koskevat kehittämissuhteet

Yhden tuomarin kokoonpanon päätösvallan laajentaminen

Ei lausuttavaa.

Lautamiesjärjestelmän tarpeellisuus

Ei siihen ole enää tarvetta. Viittaamme aiempiin lausuntoihimme.

9. Kehittämissuhteet korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja koskevista menettelyistä

Ennakkopäätöskysymysmenettely

Ei huomautettavaa.

Ns. hyppyvalituslupamenettely

Ei huomautettavaa.

10. Digitalisaatiota ja sähköisiä menetelmiä koskevat kehittämissuhteet

Syyttäjälle ja esitutkintaviranomaiselle yhteinen sähköinen työskentelyalusta

Mikäli tällainen alusta luodaan, tulee aivan ensiksi huolehtia siitä, että se sujuvoittaa työskentelyä, eikä tuo lisätyötä kenellekään toimijalle ja että järjestelmä on toimiva ilman mitään kikkailuja. Esimerkit digitalisaatiosta viimeisen kymmenen vuoden aikana eivät ole omiaan tukemaan sitä ajatusta, että yksittäisen syyttäjän työskentely digitalisaation myötä sujuvoituisi.

Sähköinen asiointi esitutkinnassa: sähköinen vahvistus rikosilmoituksesta asianomistajalle, esitutkintapäätös asianosaisille myös sähköisesti ja asianosaisen kuuleminen esitutkinnassa sähköisesti

Ei huomautettavaa.

Kuulustelun tallentaminen ja äänitallenteiden käytön lisääminen

Ei huomautettavaa.

Rikosprosessiketjun viranomaisten järjestelmien tarkastelu ja kehittäminen

SSY yhtyy Valtakunnansyyttäjän toimiston käsitykseen siitä, että järjestelmien toiminnallisuuksien ja mahdollisten riskien arvioinnissa on katsottava rikosketjua kokonaisuutena eikä järjestelmiä koskevia ratkaisuja voida tehdä vain yhden toimijan perspektiivistä. Edelleen jaamme käsityksen, että AIPA-järjestelmän kehittämisen rahoittamiseen ja ohjaukseen on resurssoitava lähivuosina riittävästi varoja, jotta järjestelmän käyttöönotosta johtuva tuottavuuden lasku saadaan mahdollisimman nopeasti korjattua edistyneemmillä toiminnallisuuksilla.

11. Ehdotusten vaikutukset

Lausunnonantajien mahdolliset huomiot ehdotusten taloudellisista tai muista huomioon otettavista vaikutuksista organisaation toimintaan

-

12. Muut huomiot

Muita huomioita työryhmän ehdotuksista

Yleisesti voidaan todeta, että SSY kannattaa kauttaaltaan työryhmän esityksiä rikosprosessin sujuvoittamiseksi ja niiden voimaansaattamiseksi tehtäväksi esitettyjä selvitys ja muita toimia. Aiemmin olemme tuoneet esiin muutaman seikan, joilla käsityksemme mukaan on merkitystä mietinnön jatkotyöstämisen kannalta.

Haavisto Jukka
Suomen syyttäjäyhdistys ry